

Harrestrup - den glemte landsby

af Jørgen O. Bjerregaard

I sommeren 1996 arrangerede Historisk Forening for Ballerup en udflugt til landsbyen Harrestrup. Der var deltagere fra såvel Ballerup som Albertslund, og mange viste interesse for at få mere og vide om den lille landsby mellem Herstedøster og Skovlunde, der med rette kan siges at være „glemt“, især p.gr.a. dens lidt afsides beliggenhed. Turens guide, Jørgen Bjerregaard, der er leder af Ballerup Egnsmuseum i Pederstrup, skrev i anledning af turen denne artikel.

I 1974 blev Ballerup kommune større og fik i tilgift byen Harrestrup. Det skete i forbindelse med kommunalreformen i 1974. I et brev (19. oktober 1973) fra Herstedernes kommune til bl.a. Ballerup kommune, kan man læse følgende:

„Kommunalreformkommissionen har overfor Indenrigsministeriet den 1. oktober fremsat forslag om de mindre grænsereguleringer i Københavnsområdet, og ifølge forslaget afstår Herstedernes kommune nogle områder til Glostrup og Ballerup, ligesom der foretages en mindre grænseregulering i relation til Brøndby kommune. Til orientering skal oplyses, at grænsereguleringen omfatter beboede områder, idet områderne nord for den projekterede forlængelse af Jyllingevej (som blandt andet omfatter Harrestrup) overføres til Ballerup-Måløv kommune (dog havekolonien „Ejby“ til Glostrup kommune) og villakvarteret Stjernevangen overføres til Glostrup kommune.

Økonomiudvalget har rettet henvendelse til skoleudvalg, teknisk udvalg og socialudvalg om spørgsmål i forbindelse med grænsereguleringerne.

Man skal herved bede forvaltninger, som har kontorer, der berøres af grænsereguleringen, om at foranledige, at disse kontorer optager kontakt med de tilsvarende kontorer i de andre kommuner, således at overførsel af fornødent materiale kan ske inden reguleringens ikrafttræden den 1. april 1974. Her tænkes for eksempel på overførsel af personregistrering/personsager fra den ene kommunes ligning, folkeregister, pensionskontor m.v. til den andens, eller overførsel af ejendomme fra et ejendomskatteregister til et andet.

Man regner med, at de nævnte aftaler i de fleste tilfælde kan træffes mellem de enkelte kontorer i kommunerne, uden forhandlinger „på højere plan“, men såfremt der skulle opstå spørgsmål, som nærmere må forhandles mellem politi-

kere, borgmestre eller kommunaldirektører, må henvendelse herom rettes til borgmesterkontoret. Underskrevet kommunaldirektør Jørn Lemmich.“

I kommissionens forslag, som var vedlagt ovennævnte skrivelse, står vedr. reguleringen med Ballerup kommune:

„Den del af Harrestrup by, Herstedøster sogn, der ligger nordøst for den under anlæg værende forlængelse af Jyllingevej, overføres til Ballerup-Måløv kommune, med undtagelse af matr. nr. 6 b, Harrestrup by, Herstedøster sogn.“

Reguleringen fandt som planlagt sted den 1.april 1974 og dermed var Ballerup kommune pludselig blevet større. Beboerne i Harrestrup havde, og har stadig, et lidt forvirret forhold til deres nye bopælskommune. De føler sig knyttet til Herstedøster, og kommer stadig til arrangementer i byens forsamlingshus, menighedsråd og idrætsklub. Det skyldes til dels, at byentidligere hørte under Hersted-

Harrestrup fik sine trafiklinier skåret over, da Frederikssundmotorvejen blev anlagt. Kort: Albertslund Kommune, 1990.

øster sogn. Her ligger kirken, hvor byens forfædre ligger begravet og her ligger forsamlingshuset, hvor man festede og gik til bal. Men dengang - som nu - tog man til Ballerup, når der skulle handles eller man skulle med toget. Det var heller ikke ualmindeligt, at børn fra byen gik på den private Lindeskole i Ballerup. Ikke underligt, at det har svært at finde „sine ben“.

Reguleringen gav ikke anledning til megen ståhej i kommunen. De færreste ballerupborgere aner vel næppe, hvor byen ligger. Men den ligger der altså med sine gårde og stråttækte huse omkring det lille gadekær, dér hvor den har ligget i århundreder.

Landsbyen ved åen

Harrestrup by nævnes allerede i 1387, da Torben Gunnensen sælger Harrestrup til biskop Niels af Roskilde. (Nævnt i Danmarks Riges Breve 1386-1388, nr.299, side 234). Navnet Harrestrup har intet med dyret „haren“ at gøre. Derimod er det mere sikkert, at forledet i navnet stammer fra det gamle nordiske navn „Harald“ og at byen oprindeligt har heddet Haraldstorp. Med tiden er navnet ændret til Harrestrup.

At Harrestrup ligger, hvor den nu ligger, er ikke nogen tilfældighed. Her har den ligget i århundreder ved Harrestrup Å, der har fået navn efter byen. Sandsynligvis har byen fået sit navn under Valdemarstiden, eller måske omkring 1000-1250. Mere nøjagtigt kan det ikke siges. Det betyder dog ikke, at der ikke har boet mennesker i området. Stedet er jo velvalgt på et højdedrag lige syd for åen, hvor den slår et lille knæk mod syd og nordvest for Bybækmose og Bymoserende, der lidt længere mod øst løber sammen med Harrestrup Å.

Åen har tidligere været mere vandrig, men på grund af dræning og intensiv indvinding af vand til det altid tørstende København, er den efterhånden skrumpet ind til et beskedent vandløb. Den har sit udspring vest for Herstedøster, men får tilløb fra flere mindre vandløb: Bymoserende, Sømoseå og Kagså, der har sit udspring i nogle af oldtidens offermoser, der dengang var søer, men efterhånden er groet til og er blevet til moser, bl.a. Viemosen og Sømosen. Det var her, oldtidens folk ofredede til deres guder. Åen har sit udløb ved Kalveboderne og passerer på sin vej Damhusengen og Damhussøen. Disse mennesker har boet langs Harrestrup Å og ved de søer, som den løb igennem.

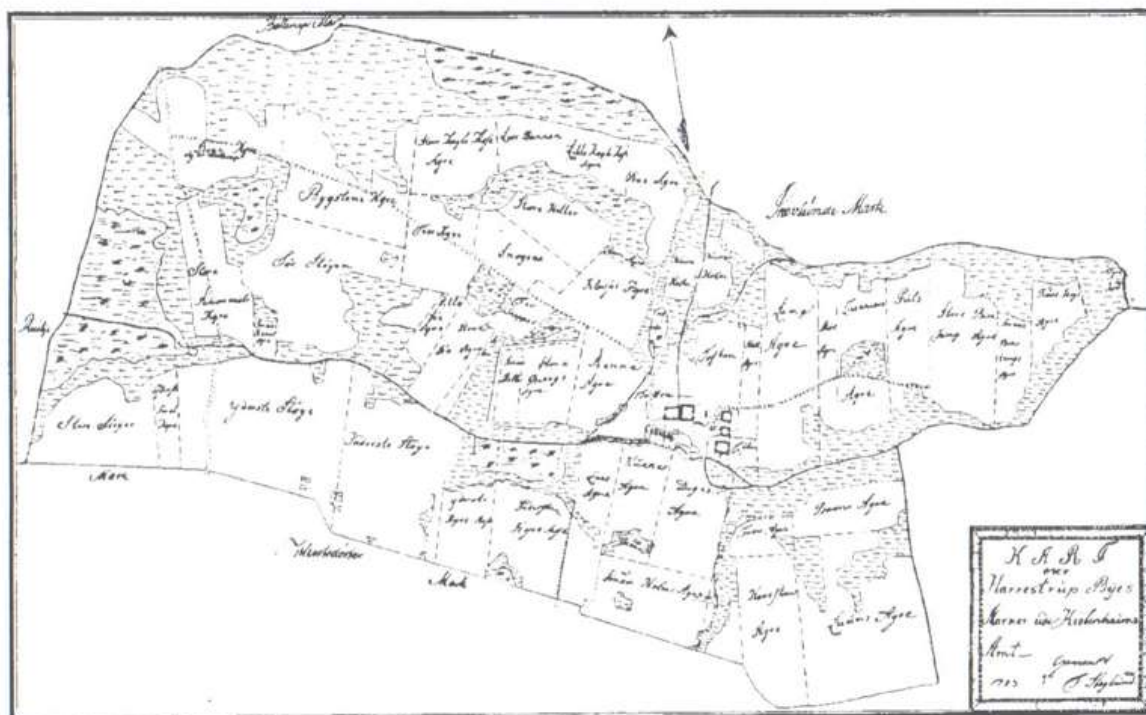
Åen og søerne blev også brugt til transport, idet man dengang kunne sejle fra udløbet og ind til bl.a. Harrestrup. Desuden har man kunnet fiske og gå på jagt. At området tidligere har været rig på vand minder navnene Kildegaard og Purekilde ved Kildegaard om, ligesom der i området findes vandværk og pumpestationer.

Det var også oldtidens folk, der trampede de første stier og fandt de gode vadesteder. Vadestederne er senere blevet forsynet med broer, og stierne er blevet til veje, nemlig Harrestrupvej og Ejbyvej, som begge snor sig gennem landskabet fra Herstedøster og Ejby i syd, mod Skovlunde i nord.

Smedebæksbro og Harrestrupbro ligger dér, hvor vejene krydser Harrestrup Å, og hvor de gamle oprindelige vadesteder lå. Jo, de var gode til at „trampe stier“, de gamle, og de har sat sigvarige spor i landskabet.

Harrestrup har aldrig været en stor landsby. Vistnok en af de mindste i området. I 1682 bestod den af fire gårde og et „holtzhus“ (træhus?). Bønderne var, som de andre i områdetkronbønder og kunne med stolthed kalde sig for „kongens bønder“. I markbogen fra samme år finder man navnene på fire fæstebønder, nemlig Mogens Andersen, Peder Ollufsen, Jens Knudsen og Laurs Jen-

sen. I holtzhuset, der tilhørte kongen, boede soldaten Anders Ib's kvinde. I forbindelse med at den første matrikel blev optaget her i landet, sørgede kongen for, at de fire gårde i byen fik tildelt lige meget jord. Men retfærdighedens princip holdt ikke, og allerede 20 år senere var det ødelagt. Dengang - som nu - snød de kloge de mindre kloge.

Rekonstruktion af kort over Harrestrups jorder, udført af Poul Høyer på grundlag af markbogen fra 1682. Fra: Glostrupbogen, 1957.

Sterms beskrivelse

Byen ændrede sig ikke synderligt i løbet af de næste par hundreder år. I Severin Sterms statistiske beskrivelse over Københavns amt fra 1836 ses det at:

„Sognets [dvs. Herstedøster sogns] anden By, Harrestrup ligger $\frac{1}{4}$ Mil Nord for Herstedøster, og har et tilligende på 476 Tdr. Ld. med 14 Matr.No., som tilsammen staar for 61 Tdr. 5 Skp. 1 Fjk. upr. Ager og Eng Hartkorn, vurderet ved taksationen i Aaret 1802 til 450 Rdl. pr. Tde og for Øjeblikket fordelt på 8 Selvejergaarde saaledes, at 2 haver over 15, 1 over 8, 1 over 7, 1 over 5, 1 over 4, 1 over 3 og 1 over 2 Tdr. Af disse Gaarde er 4 udflyttede, hvorimod de 6 jordløse Selvejersgaae alle ligge i Byen, der gennemstrømmes af en Bæk, langs

med hvilken der findes overflødig og god Engbund, samt fortrinlig Tørvejord, som dog ikke kan benyttes i fugtige Aar. Her findes omtrent 70 Tdr. Ld. Eng og Mose. Harrestrup har 96 indbyggere. Tyendets Antal er 6 Karle, 8 Piger, 2 Dreng; af Haandværkere findes: 1 Tømmermand, 1 Svend, 1 Skomager og 1 Skræder; af Indsiddere 1“.

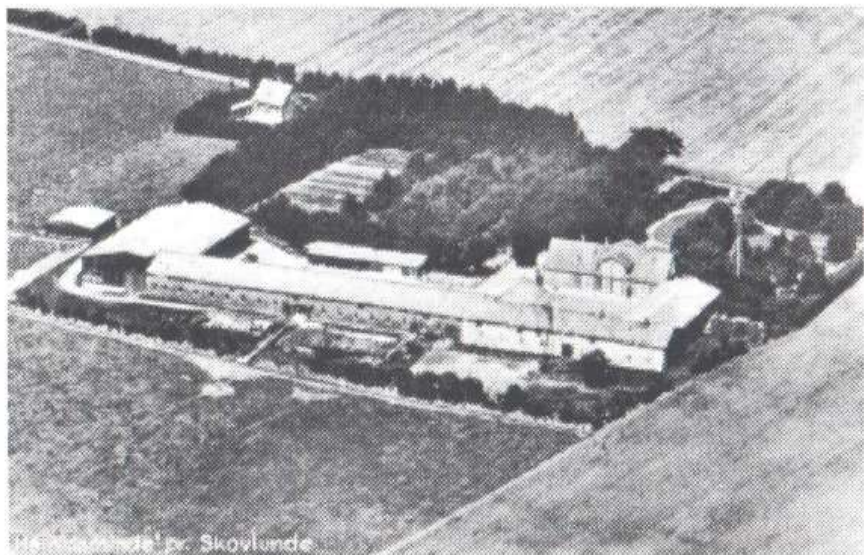
Fire vange

Landsbyen var lidt speciel, idet den - modsat andre landsbyer i området - havde fire vange (i treårig rotation) og ikke som sædvane trevangsdrift. De fire vange var: Lille Vang, Heested Vang, Magle Mose Vang og Vester Raabiergs Vang. Firevangsdriften kan skyldes praktiske årsager, idet Lille Vang var for lille til at give tilstrækkelig med græs til kreatuerne, når den var udlagt i fæled. Derfor blev den lagt ud sammen med Vester Raabiergs Vang.

Københavnerbønder og kamilla

Harrestrup hørte sammen med de landsbyer og sogne, der ligger i en bue rundt om København, til de som gennem århundreder leverede fødevarer og andre fornødenheder til hovedstaden. Beboerne fik øgenavnet „københavnerbønderne“. De kørte på torvet for at sælge hør, halm flæsk, tørv, høns m.v. til borgerne. Denne handel tog slut omkring første verdenskrig. Københavnergårdene har sat deres særpræg på naturen. Den hvide kamilla vokser nemlig på de områder, hvor der før var marker. Det skyldes, at man dyrkede kløver, timothe og alsikker til det hør, der skulle leveres til hovedstaden. Det fik lov til at stå, til det havde

*Haralds-
minde, der lå
på Storvej
mellem
Harrestrup
og Ballerup-
vej. Ca.
1940.*

blomstret af og stænglerne var blevet „træde“. Så var det lettere at høste og vejede mere, så man derved fik en højere pris. Det siges også, at det var mere egnet som hestefoder. Og heste var der dengang mange af i København. Det bevirkede også, at kamillaen fik mulighed for at sætte frø. Jorden er stadig fuld af dem, og så snart der bliver rodet i den, myldrer kamillablomster frem. Hverken sprøjtemidler eller moderne dyrkningsmetoder har formået at holde dem standen.

Ved du noget om Harrestrup?

Ialt seks gårde kom ved reguleringen af kommunegrænserne i 1974 ind under Ballerup kommune. Det drejer sig om Haraldsminde, Ravnstrupgaard, Ny Harrestrupgaard, Gammel Harrestrupgaard, Nordgaard og Langagergaard. Ligeledes er række mindre byhuse.

Der er indtil videre ikke skrevet meget om Harrestrup, og det forsøger vi at råde bod på. Vi vil derfor gerne i forbindelse med Harrestrupboere, der har gode historier, fotografier, genstande m.m.

Vi vil også gerne vide noget om, hvordan det føltes at blive flyttet fra Herstedernes kommune til Ballerup kommune. I kan ringe til Ballerup Egnsmuseum i Pedersstrup på telefon 44 97 11 13 alle hverdage mellem klokken 8 og 16. Vi kommer også gerne ud og snakker med jer.

Lokalhistorisk Samling Albertslund tager også gerne imod henvendelser om Harrestrup. Vi vil så formidle kontakten med museet i Pederstrup. Ovenstående artikel har desuden været bragt i decembernummeret af Ballerup Historiske Forenings blad, Byhornet.